

Έπάνω: 'Ο κήπος του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης. Κάτω: 'Η πρόσοψη του κτιρίου, κειωμένη από άσπρο μάρμαρο, μπλέ πλακάκια και γυαλί.

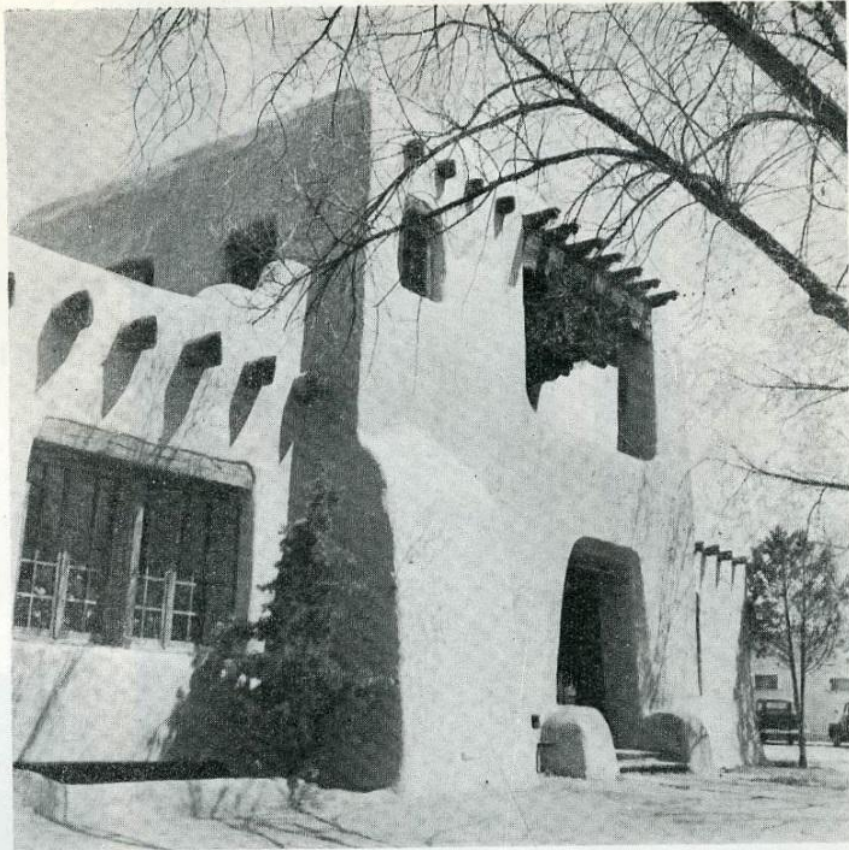
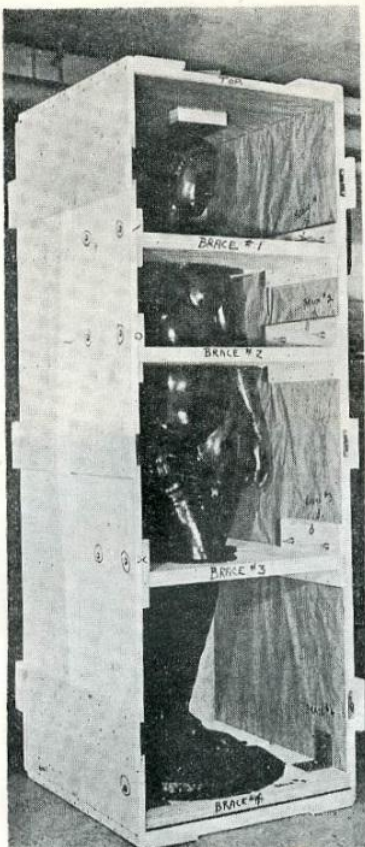
“OUR MUSEUM,”

ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΟΥΣ

Της γλυπτρίας κ. Φρόσως Εύθυμιάδη - Μενεγάκη

Δύσκολο έργο είναι η κατάφαση και η προεπιβλεπόμενη αξιολόγηση. Εύκολο η άρνηση κι' η μεμφιμορφή κρίση. Το ένα προϋποθέτει γνώση κι' αγάπη. Το άλλο βλασταίνει στο χωράφι της προκατάληψης, της προχειρότητας και της στενοκαρδίας. "Αν με το παραπάνω δύσκολο έργο καταπιαστής, θα χαρής. Θα χαρής για πολλά πράγματα, για πολλές από τις πολιτιστικές επιτεύξεις του καιρού μας. Ανάμεσα σ' αυτές θα σταθής, έσύ ό Εύρωπαίος, με κομμάρι και περιηφάνεια στο θαύμα αυτό που αποτελούν τὰ 'Αμερικανικά Μουσεία. Υπάρχει μία γρήγορη εξήγηση του θέματος : είναι ένα κράτος που πρόκυψε οικονομικά και το θαύμα δέν είναι παρά εύκολος του πλούτου του καρπός. Είναι ένα έθνος καινούριο, νεόπλαστο, που τώρα φτιάχνει, φτιάχνει το δικό του πολιτισμό ξεδεύοντας, αγοράζοντας, φροντίζοντας. 'Η εξήγηση όμως αυτή είναι ρηχή και όπωσδήποτε πολύ άποσπασματική. Άλλοθ βρίσκεται ό βασιικός πυρήνας της σωστής εξήγησης και κατανόησης αυτού του θαύματος. Βρίσκεται πρώτα σε μία μικρή απλή φράση που θ' ακούσης από το στόμα του κάθε πολιτιστικά προηγμένου βορειοαμερικανού πολίτη. Και η φράση αυτή είναι : « Our Museum » (« το Μουσείο μας »). Γιατί το 'Αμερικανικό Μουσείο είναι έν μέρει μόνον κρατική υπόθεση. Και καμιά φορά καθόλου. 'Η ιδιωτική πρωτοβουλία είναι ό κύριος παράγων. Συνήθως άτομα και ομάδες ιδιωτών το ιδρύουν, το συντηρούν, το διοικούν (με το σύστημα των « Board of Trustees » δηλ. των τιμητικών συμβουλίων που συγχροτούνται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο από ιδιώτες, έπιφανή μέλη της κοινωνίας), το φροντίζουν και πρό πάντων το άγαπούν. Το θεωρούν κάτι δικό τους. Σ' αυτό συγχάζουν αυτοί και τὰ παιδιά τους, σ' αυτό μελετούν, σπουδάζουν, τέρπονται και ζούν άκόμα. 'Ο 'Αμερικανός αυτή την έντατική και χαρούμενη βίωση του « Μουσείου του » πολλές φορές δέν θά διακόψη ούτε για νά πάη νά φάη, ούτε για ν' αναπαυθί. Θα φάη μέσα στο χαρούμενο εστιατόριο του Μουσείου του, θ' αναπαυθί στον κήπο ή στο ειδικό αναπαυτήριο του Μουσείου του. Κι' όλα αυτά μέσα σε μιάν άτιμώφαιρα πλημμυρισμένη από όμορφιά, άνεση, γούστο και πολιτισμό.

« Our Museum » στο λέει ό 'Αμερικανός, μιλώντας μαζί σου, με σεμνότητα και περιηφάνεια. Σά νά σου μιλά για το όμορφο σπίτι του ή το παιδί του που έχει προκόψει, που έχει επιτύχει. Θα σου πη για το πώς γεννήθηκε το Μουσείο του, πώς αναπτύχθηκε, πώς δούλεψαν γι' αυτό και ξόδεψαν. Θα σου πη για τὰ μελλοντικά « πλάνα » τους, για τους ύψηλους πόθους τους και τὰ όνειρά τους, που δέν είναι όνειρα, αλλά θετικώτατοι και θαυμαστά μελετημένοι προγραμματισμοί. Έτσι, μετά από μία τέτοια συζήτηση, θα καταλάβης άκέραια την ύπερφανη παρότρυνση που θά δής στα έντυπα πολλών Μουσείων : « This Museum receives no public support, it depends upon you » ή « By joining your Museum, you will have more enjoyment and you will give more enjoyment ». Και για νά ολοκληρώσης τή σωστή εξήγηση της ασύγκριτης αυτής πολιτιστικής επίτευξης που αποτελούν τ' αμερικανικά Μουσεία, πρέπει νά προσθέσης και τούτο : πώς τὰ Μουσεία στις 'Ηνωμένες Πολιτείες δέν είναι « νεκρές » άποθήκες πολιτίμων καλλιτεχνικών ή άλλων θησαυρών. Είναι ιδρύματα - οργανισμοί γεμάτοι ζωή, σφρίγος και άνεξάντλητη δραστηριότητα. 'Η πλούσια συγκέντρωση, ή θαυμαστά φροντισμένη έκθεση κι επίδειξη των θησαυρών τους κάθε άλλο παρά έξαντλούν το σκοπό της ύπάρξεώς

Άριστερά: Γλυπτικό έργο του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης έτοιμο για αποστολή. Δεξιά: Τό Μουσείο του Νέου Μεξικού.

του τέλους του 19ου αιώνα και του καιρού μας εκτίθεται σ' αλληλοδιάδοχα κύματα, κυκλοφορεί, ανανεώνεται, πλουτίζεται. Ατέλειωτες διαλέξεις και όμιλίες μέσα στις αίθουσές του, μ' άμεση των έργων « έπιτομία », κατατοπιζούν το κοινό στα σύγχρονα καλλιτεχνικά ρεύματα. Έχει τη μεγαλύτερη συλλογή του έθνους σε βιβλία, περιοδικά, φωτογραφίες και κάθε λογής πληροφοριακό έντυπο, που αναφέρεται στη σύγχρονη — εικαστική — τέχνη, μ' και στον κινηματογράφο, το θέατρο και τον χορό ακόμα. Είκοσι πέντε καινούριες εκθέσεις σ' ένα χρόνο μέσα στις αίθουσές του.

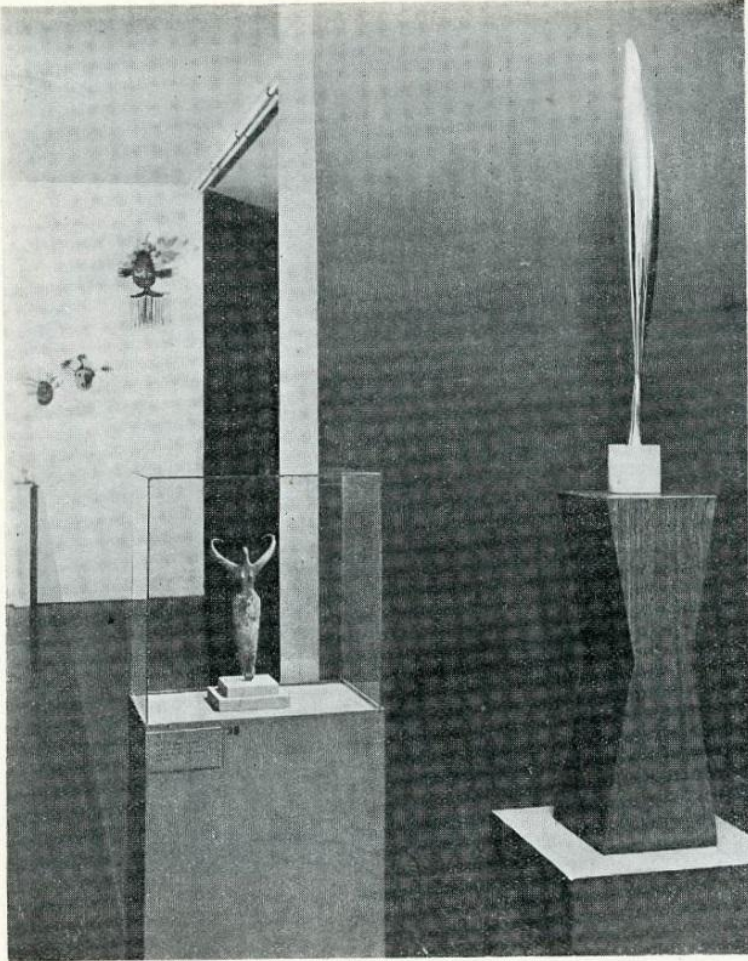
Δέκα είναι τα τμήματα του Μουσείου, με την πιο εφάνταστη αποστολή του το καθένα, όπως : Το Circulating Exhibitions Department, που οργανώνει περιοδεύουσες εκθέσεις στην 'Αμερικανική Συμπολιτεία και στο εξωτερικό. Η δράση του τμήματος αυτού και η άκτινοβολία του έκανε δημοφιλή την μοντέρνα τέχνη στις 'Ηνωμένες Πολιτείες και βοήθησε — με πλήρη συμπαράστασή του — να φωτισθούν άπειρα μικρά και μεγάλα επαρχιακά Μουσεία, όπως το περίφημο Boston Institute of Contemporary Art κ.κ. Το Department of Architecture and Design που αποστέλλει τα έργα ή συμπάρταση και προώθηση της αληθινά καταπληκτικής σημερινής αμερικανικής αρχιτεκτονικής. Αυτό παρουσιάζει και φώτισε το έργο του Mies van der Rohe, Ol Gropius, Le Corbusier, Frank Lloyd Wright και τελευταία ο Saarinen κ' όλοι οι άρχοντες της σύγχρονης αρχιτεκτονικής, δείχνταν την στοργική και φροντισμένη παρουσίαση του έργου τους από το τμήμα αυτό. Ύστερα το Department of Education που κοντά σ' άλλα έχει δημιουργήσει το People's Art Center όπου ενήλικες και παιδιά — χωρισμένα σε cours κατά ηλικία — έρχονται σε καθοδηγμένη επαφή με διάφορους κλάδους της τέχνης. Ύστερα πάλι η Film Library του Μουσείου, που εκτός από τις καθημερινές προβολές ταινιών — τις πιο ενδιαφέρουσες — από την αρχή της δημιουργίας της κινηματογραφικής τέχνης (κι' έχει την πιο άρτια συλλογή όλου του κόσμου), έχει παράλληλα αποστολή ν' αγοράζει τα παλιά nitrate celluloid films που δεν άντεχουν στη φθορά του καιρού και να τα μετατρέψει σε acetate films ή να τα συντηρήσει σε ειδικούς θαλάμους. Κατόπιν το Art Lending and Buying Service, δείχνει το τί κάνει το Μουσείο αυτό για την ενίσχυση των σύγχρονων 'Αμερικανών καλλιτεχνών. Το τμήμα αυτό ιδρύθηκε το 1951 και συνεργάζεται με 60 Galleries της Νέας Υόρκης. Διαλέγει και παίρνει έργα σύγχρονων καλλιτεχνών. Αυτά τα έργα « νοικιάζονται » σ'α μέλη του Μουσείου για δύο - τρεις μήνες με « νοίκι » από 5 έως 50 δολάρια (ανάλογα με την τιμή πώλησής των έργων). Ο ενδιαφερόμενος το νοικιάζει, το παίρνει σπίτι του κι' αν το αγαπήσει, το αγοράζει. Συμψηφίζεται τότε στην τιμή αγοράς το νοίκι που πλήρωσε. Το συνθέστερο είναι πώς τότε στην τιμή αγοράς το νοίκι που πλήρωσε. Το συνθέστερο είναι πώς τότε στην τιμή αγοράς το νοίκι που πλήρωσε. Το συνθέστερο είναι πώς τότε στην τιμή αγοράς το νοίκι που πλήρωσε.

Μά δεν έπιτρέπει ο χώρος του άρθρου τούτου να επεκταθώ κανείς και στα υπόλοιπα τμήματα. Τούτο όμως πρέπει να προστεθή : πώς από το 1934 που το Museum of Modern Art ώργάνωσε και παρουσίασε την περίφημη και επαναστατική έκθεση « Machine Arts » στην οποία το κατάπληκτο κοινό είδε το παρουσιασμά ειδών καθημερινής χρήσεως, βιομηχανικών προϊόντων και εξαρτημάτων μηχανών ακόμα, σχεδιασμένων έτσι που

τα σχήματά τους βγαλμένα από την « function » του αντικειμένου είχαν αναχθί σε άληθινή καλλιτεχνική δημιουργία. Από την εποχή εκείνη, δεν σταμάτησε την φλογερή προσπάθειά του για την ομβολή του καλλιτεχνικού στοιχείου στη βιοτεχνία και βιομηχανία. Από το 1950 εφαρμόζει το « Good Design Project » με συνεργασία του καταπληκτικού « Merchandise Mart » του Chicago. Δηλαδή δύο φορές το χρόνο, μια επιτροπή διαλέγει επίπλα, οικεία, ύφανα, φωτιστικά σώματα, εργαλεία, εξαρτήματα κλπ. που έχουν σχεδιασθί με καλλιτεχνικό γούστο και τα παρουσιάζει με διάκριση και τιμή στο περίφημο « Mart » βραβεύοντας και ενισχύοντας την προσπάθεια για την καλύτερη εθνική βιοτεχνική και βιομηχανική παραγωγή και ανοίγοντας έτσι ατέρμονη περιοχή συνεργασίας της « mass production » με τον καλλιτέχνη.

Κλασικά αμερικανική είναι η ιστορία της δημιουργίας και του Museum of Modern Art. Έδω και 28 χρόνια, τρεις γυναίκες, ή Miss Lillie Bliss, ή Mrs. J. D. Rockefeller και ή Mrs. Cornelius Sullivan, άπλά και ήρεμα, σ'α να επρόκειτο να οργανώσουν μια κοινή φιλανθρωπική γιορτή, πήσαν την απόφαση να φτιάξουν... ένα Μουσείο μοντέρνας τέχνης για τη μεγάλη τους χώρα ! Ύστερα μ' ένθουσιασμό και τόλημη ρίχτηκαν στη δουλειά, ανοίγοντας παράλληλα, γυναικείαρο το πουργί τους. Η Miss Bliss δώρισε τη συλλογή της από διάσημους σύγχρονους maitres, που άπετέλεσε το « nucleus » της άργότερα τεράστιας συλλογής του Μουσείου. Η κ. Rockefeller στάθηκε άφοσιωμένος και καθημερινός δουλευτής και χρηματοδότησε μέχρι το θάνατό της (1948) άστειρέυτα. Έδω σημειώνω πως και τα παιδιά της χάρισαν, στη μνήμη της, στο Μουσείο τον περίφημο κήπο του (σχεδιασμένο από τον διάσημο αρχιτέκτονα Ph. Johnson). Αυτές οι τρεις θαυμαστές γυναίκες έξ άρχής μύησαν κι' άλλους στην προσπάθειά τους. Και πρώτα - πρώτα τον πολυεκατομμυριούχο, μεγάλο « art patron », Conger Goodyear από το Buffalo, που κυβέρνησε, με δημιουργική πνοή και κίφ, τα δέκα πρώτα δύσκολα χρόνια το Μουσείο. Μαζί μ' αυτόν και τον νεαρό τότε (27 χρονών) καλλιτεχνικό διευθυντή, από τότε μέχρι σήμερα, του Μουσείου Alfred Barr, παγκόσμια πιά αθλητία σ'α ζητήματα της μοντέρνας τέχνης. Ύστερα μύησαν κι' άλλους. Άστραφτερά ονόματα της αμερικανικής δυναστείας των μαικερών της τέχνης βοήθησαν ύλικά και με κάθε τρόπο για να στερεωθί και να γιγαντωθί το Museum of Modern Art της Νέας Υόρκης στο μεγαλειώδες σημερινό του σημείο : Olga Simon Guggenheim (που στον άλτρουισμό, στη γενναιοδωρία της και τό καλό της γούστο όφειλε το Μουσείο τόσα ύπεροχα άριστουργήματα, που κάνουν τη συλλογή αυτή μοντέρνας τέχνης την μεγαλύτερη του κόσμου), Nelson Rockefeller, J. H. Whitney, W. A. M. Burden είναι λίγα από τα όνομα του συνεργάτησα. Και βοήθησαν τό « Μουσείο του » χωρίς φειδώ. Και τό βοηθούν ακόμα. Και δουλεύουν γι' αυτό, όντας και μέλη της δικίαιρησής του (του Board of Trustees του Μουσείου).

Άλλο έξοχο παράδειγμα είναι οι άδελφοί Rockefeller που έδω και λίγα χρόνια, από το 1953, διαθέτουν ένα κονδύλι 125.000 δολάρια τό χρόνο για τό πρόγραμμα « ανταλλαγής εκθέσεων » με ξένες χώρες. Χάρη σ' αυτή τη δωρεά το Μουσείο είναι σε θέση να πετυχαίνει την προβολή της σύγχρονης αμερικανικής τέχνης στο έξωτερικό και να ύπηρετή γόνιμα τό άξίωμα, πώς ή τέχνη είναι ένας επιβλητικός παράγοντας για την πολιτιστική

Άριστερά: 'Από μια έκθεση του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης. Διακρίνονται ένα έργο του Brancusi, ένα γλυπτό της προϊστορικής Αιγύπτου και στο βάθος έργα 'Ινδιάνικης τέχνης. Δεξιά: 'Ο κ. Alfred H. Barr, διευθυντής των συλλογών του Μουσείου, εμπρός από μια ναντ-μωρτ του Picasso. 'Η γραβίρα που φοράει είναι σχεδιασμένη από τον Picasso, με την ευκαιρία της εκθέσεώς του στο Μουσείο

επαφή των λαών της γης και για την διεθνή συνεννόηση. Κοντά στους ονομαστούς αυτούς μεγάλους δωρητές παραστέκει για την προκοπή και συντήρηση του Μουσείου το μέγα πλήθος των φίλων του. Πάνω από 25.000 μέλη αριθμούσε το 1956. Καθένας τους, κάθε χρόνο, διαθέτει γι' αυτό λίγα δολάρια και πολύ αγάπη. 'Ωστόσο το πλήθος αυτό αποτελεί μια τεράστια δύναμη. 'Ήθικη και υλική. 'Έτσι το Μουσείο αυτό μπορεί να διακηρύττει πως ποτέ δεν δέχτηκε την κρατική ή δημοτική υλική βοήθεια.

Κάτω από τις ίδιες άρχες υπάρχουν και συντηρούνται και δρούν τα περισσότερα Μουσεία των Η.Π.Α. Θα θυμηθώ λίγα από τα πιο σημαντικά που είδα και χάριξα όπωσ: Το Brooklyn Museum, αφιερωμένο στην τέχνη και παράλληλα στην ιστορία των πολιτισμών διαφόρων λαών, με το θαυμαστό Art School και το περίφημο Brooklyn Children's Museum, που είναι το πρώτο και μεγαλύτερο Μουσείο του κόσμου, για παιδιά. Σ' αυτό εκθέματα, τρόπος παρουσιάσής των, οργάνωση και δράση, τα πάντα, απευθύνονται στο παιδί. Το Brooklyn Children's Museum θέλει να οδηγήσει το παιδί πέρα από τα όρια της σχολικής μόρφωσης, σε πιο ανεπτυγμένες γνώσεις, δίνοντάς του έτσι την παρότρηση για εκλογή και του όριστικού μορφωτικού και επαγγελματικού προσανατολισμού του. Κι' αυτό, το Brooklyn Museum είναι δημιουργήμα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Μια επιτροπή από πολίτες πέτυχε το 1889 ν' αποκτήσει το οικόπεδο, μάζεψε 200.000 δολάρια, δημιούργησε τον πυρήνα του μουσειακού αυτού συγκροτήματος και στο ίδιο πνεύμα δουλεύοντας οι νεότεροι πολίτες, τα παιδιά αυτών των πρώτων, το γιγάντωσαν και το συντηρούν σε θαυμαστό επίπεδο.

'Υστερα το γνωστό Guggenheim Museum συγχρόνου αφηρημένης τέχνης που ιδρύθηκε από τον Solomon Guggenheim και συντηρείται από την Solomon Guggenheim Foundation. (Αυτό τον καιρό ένα μοντέρνο κτίριο χτίζεται για το μουσείο αυτό στην όη λεωφόρο και σε σχέδια του μεγάλου αρχιτέκτονα Frank Lloyd Wright) 'Ακόμα πρέπει να πω για το θαυμαστό Whitney Museum of American Art, έργο της πρωτοβουλίας και γεναιοδωρίας της κ. Gertrude Vauderbilt Whitney που αποκλειστικός του σκοπός είναι η παρουσίαση έργων των 'Αμερικανών και μόνο καλλιτεχνών. 'Ως επίσημο για τη μοναδική Frick Collection, που ιδρύθηκε από τον H. C. Frick. 'Εκεί, μέσα σε μια άτμοσφαιρα «άρχοντικού», κάτω από τους ήχους ενός orgue που δίνει σε διαστήματα καλώς μουσική σε χαμηλούς τόνους, χαίρεσαι άριστουργήματα τέχνης από το 14ο μέχρι τον 19ο αιώνα.

Πρόσθεσε σ' αυτά τα Μουσεία το Riverside Museum που ιδρύθηκε από το ζεύγος Louis L. Horch και το συντηρεί η ιδιωτική πάντοτε πρωτοβουλία. 'Ακόμα και το πολύ ενδιαφέρον Museum of the American Indian (Heye Foundation) αφιερωμένο αποκλειστικά στους πολιτισμούς των αυτόχθονων λαών του δυτικού 'Ημισφαιρίου. Καί τέλος το καινούριο απόκρηγμα, το Museum of Primitive Art που έχει την πιο αίσθηρα διαλεγμένη

και με μοναδικό τρόπο παρουσιασμένη συλλογή έργων πρωτογόνων εποχών. Αυτά στη Νέα Υόρκη που μαζί με το πασίγνωστο και καταπληκτικό American Museum of Natural History άρθμετ 31 κούρια Μουσεία.

Στην Washington πάλι είναι η περίφημη National Gallery of Art (Mellon Gallery), δωρεά αξίας εκατό εκατομμυρίων δολλαρίων — σε χρήματα, κτίρια και έργα τέχνης — του ιδιώτη Andrew Mellon προς το άμερικανικό έθνος. Το παράδειγμά του μιμήθηκαν ο Samuel Kress, ο J. Widener, ο Gulbenkian, ο Chester Dale, ο Rosenwald και άλλοι, πράγμα που έκανε τη συλλογή του Μουσείου αυτού άληθινά μυθική σε πλούτο άριστουργημάτων της παγκόσμιας ζωγραφικής και γλυπτικής. 'Ακόμα είναι, δημιουργήματα πάντοτε της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, η Phillips Collection, πλουσιώτατη σε έργα impressionistes και συγχρόνου, ή Freer Gallery, μοναδική συλλογή άσιατικής τέχνης που ύπάγεται στο συγκρότημα της Smithsonian Institution και τόσα άλλα.

Στη Βοστώνη το πασίγνωστο σε πλούτο και δράση Boston Museum of Fine Arts που δίκαια περφηανέεται κι' αυτό πός δεν έχει κανενός είδους «public support» και συντηρείται από τα μέλη του και μόνο. 'Υστερα το Institute of Contemporary Art (γέννημα όπωσ είπαμε του Museum of Modern Art της Νέας Υόρκης και που δουλεύει στα ίδια μ'αυτό άγνάρια). Το Children's Museum και εκτός από άλλα το Isabella Stewart Gardner Museum, ένα συρνητικό Μουσείο, που μια γυναίκα μόνη τ'όφτιαξε μέσα στην επαυλή της, το πλούτισε, το φρόντισε και έτοιμο το χάρισε κι' αυτή στο έθνος της. Κοντά στο Boston, στο Cambridge όπου το Harvard University, σειρά από λαμπρά Μουσεία, μεσ' την περιοχή του, άνάμεσα στα όποια το σημαντικό William Hayes Fogg Art Museum.

Στο Chicago πάλι, είναι το ολοζώντανο Art Institute που είναι μουσείο - σχολή, άληθινό όργανο πρωτοπορίας για τη μοντέρνα τέχνη. 'Εκεί είχα την τύχη να δω τόσο καλά παρουσιασμένη έκθεση εφαρμοσμένης μοντέρνας τέχνης. 'Επρόκειτο για την έκθεση των Midwest Designer-Craftsmen.

Πενήντα περίπου εκθέσεις τον χρόνο, από την άμερικανική και διεθνή καλλιτεχνική κίνηση, οργάνωνει το San Francisco Museum of Art πασιζώντας αδιάκαστα να ενημερώνη το κοινό των δυτικών Πολιτειών στις επιτεύξεις της σύγχρονης τέχνης. Είναι και αυτό ένα ολοζώντανο Μουσείο που πέρα απ' τις εικαστικές τέχνες προεκτείνει τη δράση του στη μουσική, στο χορό, στη λογοτεχνία, στην αρχιτεκτονική, ακόμα και στην τέχνη του κινηματογράφου. 'Έχει τις πιο εύφάνταστες εκδηλώσεις. Παράδειγμα: οργάνωνει ειδικά προγράμματα τηλεόρασης για να είναι κοντά στα άτομα, που δεν μπορούν να το επισκέπτονται και να το ζούν.

'Ακόμα και στη μικρή Santa Fé, στο New Mexico, έχεις να δής όμοια-

Συνέχεια στην 24η σελίδα

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ

Συνέχεια από την 12η σελίδα

των κοσμημάτων κερδίζει έδαφος, ή κοσμηματική πλουτίζεται και φθάνει τα ελληνιστικά χρόνια σε μία ανάπτυξη πρωτοφανή. Τα υλικά προσφέρονται πλούσια και άφθονα, ή τεχνική γίνεται πιο τέλεια, ή επεξεργασία λεπτότερη, ή δε επιθεωρήσης του τεχνίτη και ή άριβεια στις λεπτομέρειες καταπληκτική. Τα κοσμήματα είναι πολλά, πλούσια σε εμφάνιση, μεγάλο σχετικά μεγέθους και φορτωμένα με χίλια δυό εξαρτήματα και μιμηλιπιδία: ο τεχνίτης αισθάνεται τον φόβο του κενού, «horror vacui», και προσπαθεί να γεμίσει όλη την επιφάνεια του αντικειμένου με ό,τιδήποτε και ως προς αυτό τα ελληνιστικά κοσμήματα θυμίζουν τα ανάγλυφα του βουαιού της Περγάμου. Γεννάται έτσι ένας ρυθμός baroque, όπου θριαμβεί η φαντασία, ή φλυαρία, ή εκκεντρικότης: στα σκουλαρίκια κρεμούν ένα σταφύλι, μια μικρούλα φτερωτή νίκη, έναν έρωτα στρουμπούλο, ένα άστρο σμολτωμένο περιστέρι. Στο βασικό πάλι στέλεχος του περιδέραιου προσθέτουν χρυσούς άμφοροσκους, κεφάλια νέγρων, ή μικροσκοπικούς καρπούς. Άγαστούν πολύ το χρώμα και το πετυχαίνουν με τα σμάλτα ή με τα διάφορα πετράδια και άλλα υλικά που κάθε ένα απ' αυτά συνδέεται με μια μαγική ιδιότητα. Το κεχριμπάρι, κατά τον Θεόφραστο, έθεράπευε τα παιδιά από τις άρρώστιες: το σμαράγδι βοηθούσε να πέσουν βροχές κλπ. Στην Κρήτη και σήμερα ακόμα, κυκλοφορούν σκούρες πέτρες που ονομάζονται γαλοπέτρες και πιστεύεται ότι φέρνουν γάλα στις θηλάουσες γυναίκες. Κοσμήματα σε καινούριες φόρμες παρουσιάζονται, και στις φόρμες αυτές ή δεισιδαιμονία της εποχής διαβλέπει δυνάμεις μαγικές: ο άμφοροσκος σαν εξάρτημα σε κόσμημα είναι φυλακτό και έχει δύναμη θαυματουργή: ο κομψότατος «κόμβος του Ηρακλή», το «Ηράκλειον άμμα» όπως τον έλεγαν, συνηθέστατος σαν κλειδί ή άπλωσ σαν θέμα διακοσμητικό, σε ζώνες, διαδήματα και δακτυλίδια, έχει ιδιότητες μαγικές και γενικά έπίστευαν ότι πληγές που ο έπίδησμοί τους έδδενον σε «Ηράκλειον άμμα» θεραπευόντουσαν γρηγορότερα.

Πολύ χαρακτηριστικά κοσμήματα στα ελληνιστικά χρόνια ήσαν τα στεφάνια και τα διαδήματα. Τα διαδήματα συμβόλιζαν συνήθως άξιομα θρησκευτικό ή βασιλικό, τα δε στεφάνια προσφέροντο στους θεούς, τους άρχοντες και τους νεκρούς: οι τελευταίοι μάλιστα έβωσαν στους τάφους τους. Τα διαδήματα είχαν διάφορους ελεύθερους τύπους, τα στεφάνια όμως ήσαν πιστή και άκριβέστατη μίμηση των φυτικών στεφανιών από τα όποια και προήλθε ή μόδα τους: τα συνηθέστερα ήσαν από χρυσά κλαδιά άφνης, αμυγδαλιάς, έλιγας, άμπέλου. Άκόμα και ή ονοματολογία πλουτίστηκε στην ελληνιστική εποχή και τα κοσμήματα συχνά βαφτιζόντουσαν από το κύριο διακοσμητικό τους μοτίβο: τα σκουλαρίκια λεγότουσαν έρωτιάδια, κενταυριάδια, άνθημα, βοτρώδια, εάν είχαν ανάλογα εξαρτήματα: τα περιδέραια πάλι, όπως γνωρίζουμε από ελληνιστικές επιγραφές του Άρτεμισίου της Δήλου, χαρακτηρίζόντουσαν ανάλογα: περιδέραια με «όρμιους άμφοροσκου» ή «λογχίων».

Γενικά ή ελληνιστική κοσμηματική παρουσιάζεται με άξιώσεις και προσπαθεί να γίνει μεγάλη τέχνη δανειζότας στοιχεία και άντανακλά την γλυπτική και ζωγραφική του καιρού της. Με έλεγκτικότητα διαλέγει θέματα, για τα μενταγιών (τα έμβλήματα), τα δακτυλίδια και τις κερφίτσες, άνάμεσα στα μεγάλα έργα της γλυπτικής και από τη ζωγραφική έμπνέεται τα σχέδια και την πολυχρωμία.

Η Συλλογή Σταθάτου προσφέρει σπανιώτατα και πολυτιμώτατα ελληνιστικά κοσμήματα που προέρχονται από δύο «Θησαυρούς» της Θεσσαλίας. Ο ένας από τάφους της Δημητριάδος, είχε μόνο κοσμήματα: δυστυχώς δεν γνωρίζουμε ούτε το είδος του τάφου ούτε την θέση των κτερισμάτων. Στον Θησαυρό αυτόν άνήκουν: 1) ένα θαυμάσιο και μοναδικό στο είδος του διάδημα: κομψότατο, λιτό, χωρίς καμιά χρωματική διακόσμηση, που άπηχει κλασικής άνανηψείας. Το σχηματίζουν δυο μπάντες, διάτρητες σε εγγενέστατο καμπυλόγραμμο σχέδιο με έλικες και άκάνθες που ένώνονται μπροστά σε κόμβο του Ηρακλή: στη μέση του κόμβου, ένας μικρούτσικος φτερός έρωας με μεγάλη κοιλιά και γελαστό μουτραί και κάτω από τον κόμβο μικρές άλυσιδένισες που καταλήγουν σε κόνους και θα έφεραν δεξιά τη βάση του μετώπου. 2) Ένα χρυσό περιδέραιο με 80 μικρά λογχιατά πέταλα (τα λογχία των επιγραφών της Δήλου). 3) Δύο βραχιόλια

σε σχήμα φειδιού από massif χρυσό: μια κόκκινη πέτρα ζωφρένη τα μάτια, και λεπτά λείπα έγγων σκαλιστή στο σώμα του έρπετου που έχει έξω τη γλώσσα του. 4) Σκουλαρίκια με μικρόν έρωτα που κρατάει λαχουδάκι, χρυσό έρωτικό σύμβολο. 5) Δύο όμοια λεπτά φύλλα χρυσού σε σχήμα καρδιάς με έντυπες Διονυσιακές παραστάσεις: πιστεύεται πως ήσαν καλύμματα στις νεκρικές παντούφλες. 6) Δύο μικρούστενες πλάκες, όμοιες, άγρωστου προορισμού, με παραστάσεις των έλευσινιακών θεοτήτων: στη μέση ο Τριπτόλεμος πάνω στο φτερωτό του άρμα, δεξιά και άριστερά οι δύο θεές Δήμητρα και Περσεφόνη και προς τις άκρες, μικροί έρωτες, γυμνοί που παίζουν τρομπέτες. 7) Μία έξαιρετική ζώνη χρυσή (κατ' άλλους διάδημα), από τα πιο όμορφα κομμάτια της συλλογής: κόσμημα άπλο και πολύ άστρο ή ή την εποχή του άποτελείται από την κυρίως ζώνη και μια άνεξάρτητη πόρπη σε σχήμα Ηράκλειου κόμβου που την δένουν δυο ταινίες οι όποιες στις άκρες τους τελειώνουν σε ανάγλυφες λεοντοκεφαλές και στη μέση του κόμβου άλλη λεοντοκεφαλή με πλούσια χαιτή: την κυρίως ζώνη άπαρτίζουν πολλά κομψά σολιχιατά χρυσά κομμάτια, σαν μεγάλες χάντρες.

Ο άλλος έλληνιστικός θησαυρός της συλλογής, δεν προέρχεται από τάφο, άλλα μάλλον από άποκρυφή πολύτιμων αντικειμένων σε καμιά ταραγμένη πολεμική περίοδο: τα τιμαλφή αυτά βρέθηκαν το 1929 από χωρικούς, τυχαία, μέσα σε δύο βάζα κάπου στην περιοχή του Βόλου ή του Καρπενησιού: παραμένει άγνωστη ή άκριβής τοποθεσία: ο Θησαυρός αυτός έπίστευαν ότι είχε 44 όλα και όλα κομμάτια που τα μοιράστηκαν ή κ. Σταθάτου (τα 35) και το Μουσείο Μπενάκη (τα 9).

Από τον δεύτερο αυτό Θησαυρό, έχει ή συλλογή, σπουδαιώτατα άποκτήματα: 1) Ο μικρός χρυσός ναύσκος: όμοιομα πρόσφυς ναού. Δύο λεπτότατα επεξεργασμένες κορινθιακές κολόνες στα πλάγια, βάση κάτω, έπιστόμιο και άέτομα πάνω, πλουσιώτατα διακοσμημένα με κορνάλους και άλλες πράσινες πέτρες, και άνάμεσα ή πλάκα όπου παριστάνεται σε ανάγλυφο πολύ έντυπο, «ή μέθη Διονύσου», θέμα συνηθισμένο τα χρόνια εκείνα. Ο θεός, άδρανής και άποχαινωμένος από το μεθύσι, συνοδεύεται από τα σύμβολά του τον θύρσον, τον κάρθαρον και τον πάνθηρα, φορεί στεφάνι από άμπελόφυλλα με σταφύλια και άκουμπά με το ένα του χέρι στον Σάτυρο που τρέχει γρήγορα και κάνει μια έντονη κίνηση για να συγκρατήσει τον μεθυμένο Δίονυσο. Η γαλήρη στάση του θεού, ή όλη διάπλαση του σώματός του και το όρος του άκόμα, δείχνουν ότι ο τεχνίτης άντιγράφει ένα καλό έργο γλυπτικής: το ίδιο και ο Σάτυρος έχει διαλεχτή από μια ύπάργωση στη μεγάλη τέχνη μορφής Σάτυρου. Οι δύο όμως αυτές φιγούρες δεν είναι όργανικά δεμένες πάνω στην πλάκα του ναύσκου και δεν προέρχονται έπομένως από ένα πρότυπο: κατά τον Amandry, ο Σάτυρος άντιγράφει ένα τύπο «χορεύοντος Σάτυρου» της εποχής: κατά τον ίδιο μελετητή όμοιος του βρίσκεται ζωγραφισμένος στην Ville des Mystères της Πομπηίας. Άγνωστος και περίεργος παραμένει για μας ο προορισμός του ναύσκου. Ήταν άριόμορα στον θεό και φυλακτόν στο οικογενειακό εικονοστάσι: ήταν κομφοτέχνημα τοποθετημένο στην αίσουσα συμποσίον του πλούσιου Θεσσαλού άρχοντα που ένεθάρρυνε τους καλεσμένους στην οίνοποσία: ή τέλος ήταν κι αυτό άντικείμενο προωρισμένο για νεκρό, όπου ή «μέθη Διονύσου» είχε σημασία μεταφυσική και έσυμβόλιζε την αλωνία μέθη των ευδαιμονισμένων ψυχών των μακάρον, όπως συνέβαινε άργότερα με παρόμοια θέματα σε Ρωμαϊκές Σαρκοφάγους: 2) Τρία έξαιρετικής τέχνης «έμβληματα». Τρείς προτομές Θεσπιών, δύο με Άρτεμιν, μία με Άφροδίτη, πλαισιώνονται από κυκλικό πλαίσιο με πλουσιώτατα φυτικά διάκοσμο και γύρω από το πλαίσιο, ένα χρυσό άλυσιδωτό δίγυτο, προωρισμένο σε μικρούς κρικούς, συμπληρώνει το κόσμημα. Τα πορτραίτα είναι πολύ δονατά και έκφραστικά, δάνεο όπωσδήποτε από την μεγάλη γλυπτική. Οι γνώμες για την χρήση τους είναι πολλές: περισσότερους όπαδούς έχει ή γνώμη ότι πρόκειται για πόματα κυλινδρικών πολύτιμων άγγείων: προσωπικός, βρισκό κάπως τοιμηρή την άποψη της κ. Σταθάτου που τα πιστεύει κοσμήματα στήθους, και νομίζω ότι ήσαν μάλλον κοσμήματα της κεφαλής, σαν τα «τεπέλικια» των σημερινών λαϊκών ένδυμασιών. Όμοιο τέταρτο «έμβλημα» έχει το Μουσείο Μπενάκη και τελευταίως, άλλα πέντε, έκαναν την εμφάνισή

τους σε Μουσεία της Άμερικής, ως προερχόμενα άθην από τον ίδιο Θησαυρό. 3) Μία χρυσή κερφίτσα μαλλιών που το κεφάλι της είναι μια άραιωτάτη Άφροδίτη, άντιγραφο χρυσού τύπου Άφροδίτης: ή θεά συνοδεύεται από τον γυμνό φτερωτό γυίο της, στριβίτσει σε μια μικρή κολώνα και κερφετίζεται στο κάπιο που κρατεί. 4) Ένα χρυσό, μεγάλο διαστάσεων δακτυλίδι απ' αυτά που κρεμύσαν στον λαϊκό ή την ζώνη στην σφενδόνη, ένα άνάγλυφο άραιωτάτο, πορτραίτο γυναίκας που φορεί καλλύπτρα. 5) Δύο ζεύγη όμορφα σκουλαρίκια με περιστέρια, νίκες και κορνάλους λίθους. 6) Δύο πολύ περίεργα, χρυσά βαρέα βραχιόλια (:) ποικιλής μόδας με ελληνικής τέχνης: πιθανόν να τα φορούσαν στον βραχιώνα, ίσως όμως ήσαν και κοσμήματα του λαϊκού (με ένα συμπλήρωμα εις μήκος). Άποτελούνται από ένα χονδρό στέλεχος σε δυο τμήματα: το στέλεχος αυτό είναι σκαπαθμένο με ένα λεπτό δικτυωτό σωματέτινο πλέγμα και τελειώνει στις δυο κύριες άκρες, σε κεφαλές ταύρων πολύ φυσικές, με έγγράφικες κομαιοειδείς διακοσμήσεις. 7) Βραχιόλια χρυσά όφιοειδή, δεμένα με κορνάλους και άλλα δύο με κεφάλια δρακόντων. 8) Ζώνη (ίσως και διάδημα) που σχηματίζεται από μια μάλλον λεπτή χρυσή ταινία και μια πόρπη σε σχήμα «Ηρακλείου άμματος» πληρωμένη από λευκή διαφανή υάλωμαζα που συγκρατείται από το πριονωτό αναδιπλωμα του στενωτού φύλλου χρυσού που δένει τον κόμβο και από άλλα μικρά διακριτικά πιασίματα. 9) Τέλος, δύο περιφερές ζώνες, που είναι τα άντιπροσωπευτικότερα κομμάτια του ελληνιστικού πνεύματος. Δύο κεντρικά τμήματα σαν μεγάλες πόρτες σώζονται που έχουν περίπου την ίδια διαμόρφωση. Στην μέση ένας κόμβος του Ηρακλή πληρωμένος από υάλωμαζα (ο κόμβος σώζεται μόνο στην μία). Δεξιά και άριστερά, ο κόμβος συνεχίζεται σε δυο πλάκες έπίσης χρυσές, με μια πολυπλοκή και σύνθετη διακόσμηση που διανθίζεται πάνω σε σκελετό από όκτώ μενταγιών (4 από κάθε μεριά): πάνω σ' αυτά τα κεντρικά μενταγιών άπλώνεται ένας πλουσιώτατος διάκοσμος, φλαύρας θάλαγα και ίσως κουραστικός από σμάλτα, πετράδια — και τόσα άλλα πραγματάκια, χωριστά έφρασμένα και κολλημένα — πουλιά, μέλισσες, πεταλούδες, μαργαρίτες, φούντες, άκάνθες, σταφύλια κλπ. Κανένα θέμα δεν άφρησε ο τεχνίτης να μην το στήσει πάνω στις πολυτιμώτατες αυτές ζώνες.

Όλα αυτά τα κοσμήματα της κ. Σταθάτου δείχνουν το πνεύμα και τη διαφορά της παλιής από την σύγχρονη κοσμηματική τέχνη. Ή παλιά ήταν κλάδος της μεγάλης τέχνης, ενώ ή σύγχρονη, με έλαχιστες ίσως έξαιρέσεις (ένα Φαμπερζέ επί παραδείγματι), είναι μια μικροτεχνία άπρωσιπη και μηχανική που τα άντικείμενά της κερνόνται περισσότερο από την άριβεια των υλικών τους παρά από τη αισθητική τους άξία.

ΕΛΛΗΝ. Β. ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΟΥΗ
“OUR MUSEUM,”

Συνέχεια από την 10η σελίδα

τατα Μουσεία, δημιουργήματα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, όπως το Museum of International Folk Art, όδρο μες γυναίκες, της Florence Debell Bartlett. Αυτή ή γυναίκα ταξίδεψε σε 55 χώρες, διάλεξε, συγκεντρώσε κι έφερε στη μακρινή Santa Fe 4.000 περίπου δημιουργήματα λαϊκής τέχνης! Κι' ακόμα χρηματοδότησε το γήσιμο του Μουσείου και τις έξοχαστάσεις του. Δημιούργησε Auditorium, ώργάνωσε έπιθέσεις, ζεστήχισε το ενδιαφέρον άλλων ιδιωτών και έξενον κρατών άκόμα κι' έκανε το Μουσείο αυτό ένα από τα πιο σημαντικά του είδους του σ' όλο τον κόσμο.

Ύστερα το Museum of Navajo Indian, κτισμένο σε σχήμα ινδιάνικου σπιτιού, που παρουσιάζει τα μοναδικά στον κόσμο «Sand-paintings» ζωγραφική με χρωματισμένη άμμο των Ινδιάνων της φυλής Νάβαχο. Και τέλος το Museum of New Mexico με την Art Gallery που παρουσιάζει κάθε χρόνο έργα σύγχρονων Ινδιάνων καλλιτεχνών και ή τόσο ενδιαφέρουσα συλλογή αυτόθωνης τέχνης του Ινδιάνου του Hall of Ethnology, που στεγάζεται στο Palace of the Governors.

Τερματίζοντας ο φιλότεχνος ή ο καλλιτέχνης το διάβα του από τ' άμερικανικά Μουσεία, νοιώθει την καρδιά του να πλημμυρίζει από πνευματική αγαλλίαση κι' άθελα κινεί το χέρι σ' ένα χαριετισμό πνευματικής εγγνωμοσύνης, προς τις ζεστές καρδιές που τα δημιουργήσαν τ' άγαστούν και τα συντηρούν.

ΦΡΟΣΩ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ - ΜΕΝΕΓΑΚΗ